

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

Академично издателство „Талант“

*Висше училище по агробизнес и развитие на
регионите - Пловдив*

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development -
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

DYNAMICS OF MONEY SUPPLY IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2007 - 2017

Sergey Radukanov

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract: An analysis of money supply is performed in the article. For this purpose, the monetary aggregates and the money base are examined. The money multiplier is calculated as well. The respective conclusions are drawn.

Key words: money, money supply, monetary aggregates, money base.

ДИНАМИКА НА ПАРИЧНОТО ПРЕДЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2017 Г.

Сергей Радуканов

Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“ – гр. Велико Търново

Резюме: В статията се прави анализ на паричното предлагане в България. За целта се изследват се паричните агрегати и паричната база. Изчислява се и паричният мултипликатор. Направени са и съответните изводи.

Ключови думи: пари, парично предлагане, парични агрегати, парична база.

ВЪВЕДЕНИЕ

Паричното предлагане се осъществява и регулира от централната банка. Паричните агрегати са ключови индикатори, на базата на които се определя и провежда парично-кредитната политика. Именно този проблем определя актуалността на разработката. Настоящата статия има за обект обема на паричното предлагане, а за предмет – динамиката на паричните агрегати и паричната база. Целта е да се анализират

тенденциите в развитието на паричните агрегати и паричната база. За постигането на така формулираната цел е необходимо да бъдат решени следните задачи:

- анализиране тенденциите в развитието на паричните агрегати – М1, М2 и М3;
- проучване динамиката на паричната база.

ПРОУЧВАНЕ НА ПАРИЧНИТЕ АГРЕГАТИ И ПАРИЧНАТА БАЗА

Съвременните парични системи са книжно-парични¹. В този смисъл изследването на обема на паричното предлагане и факторите, които му оказват влияние, е от съществено значение². Прекомерното нарастване или намаляване на паричната маса генерира редица проблеми. С най-голяма степен изпъква въпросът с инфлацията³.

За разглеждания период (2007-2017 г.) стойностите на всички парични агрегати нарастват във времето (вж. таблица 1)⁴. Изследването на измененията в обема на паричното предлагане изисква анализиране на структурата на паричните агрегати и темпа на изменение спрямо базисен и предходен период.

Таблица 1. Парични агрегати в България за периода 2007-2017 година (в хил. лв.)

Години	Паричен агрегат М1	Пари извън ПФИ	Овърнати депозити	Паричен агрегат М2	Квизипари	Паричен агрегат М3	Търгуеми инструменти
2007	2 0726 653	7 433 358	13 293 295	42 041 560	21 314 907	42 061 610	20 050
2008	19 866 626	8 029 165	11 837 461	45 687 924	25 821 298	45 777 830	89 906
2009	18 124 990	7 114 909	11 010 081	47 633 505	29 508 515	47 690 102	56 597
2010	18 387 052	7 356 650	11 030 402	50 668 614	32 281 562	50 740 945	72 331
2011	21 026 877	7 793 381	13 233 496	56 802 954	35 776 077	56 921 838	118 884
2012	23 014 209	8 499 217	14 514 992	61 608 420	37 556 775	61 721 688	113 268
2013	27 039 177	9 075 151	17 964 026	67 163 224	40 124 047	67 236 351	73 127
2014	31 111 000	10 168 103	20 942 897	67 936 838	36 825 838	68 005 683	68 845
2015	35 969 950	11 377 794	24 592 156	73 891 161	37 921 211	73 961 398	70 237
2016	40 834 605	12 761 577	28 073 028	79 503 395	38 668 790	79 595 359	91 964
2017	47 734 484	14 148 543	33 585 941	85 655 130	37 920 646	85 727 266	72 136

Източник: <http://www.bnb.bg>

Паричният агрегат М1, който възлиза на 20726,6 млн. лв. към края на 2007 година, намалява с 860 млн. лв. (-4,15%) през 2008 година. Намалението се ускорява през 2009 г., като спрямо предходната е 1741 млн. (-8,77%). Това намаление може да се обясни с негативното въздействие на глобалната финансова криза. Макар и индиректно това оказва влияние върху паричната и банковата система у нас. Неслучайно през 2009 г. на ниво конкретни банки, респ. банкова система, се отчита влошаване на важни финансови показатели. По принцип паричен агрегат М1 изразява парите като

¹ Вж. подр. Вџев, Ж., В. Милинов, С. Радуканов. Теория на парите и кредита. Свищов, АИ „Ценов“, 2018, стр. 29.

² Вж. Диманов, Г., И. Бянов и колектив. Макроикономика. Велико Търново, Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, 2018, стр. 229-254.

³ Вж. Диманов, Г., И. Бянов и колектив. Макроикономика. Велико Търново, Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, 2018, стр. 178-193.

⁴ Забележка: стойностите на паричните агрегати и техните компоненти са към м. декември.

транзакционно средство. Темпът на намаление спрямо предходен период означава, че населението и фирмите намаляват потреблението. Казано по друг начин, те не разполагат с достатъчно пари, за да осъществят своите покупки и инвестиции⁵. И обратно - темпът на увеличение спрямо предходен период се тълкува, че населението и фирмите увеличават потреблението. През 2010 г. е налице „обръщане“ на тенденцията. Бързоликвидните пари бележат ръст от 262 млн., като в относителен аспект увеличението е незначително (+1,45%). Темпът на прираст през 2011 г. е 14,36% с нарастване от 263,9 млн. лв. През 2012 г. тесните пари забавят своя прираст спрямо предходната година до 9,45% (198,7 млн. лв.). Към края на 2013 г. стойността на тесните пари се увеличава до 27 039,1 млн. лв (ръст от 17,49% спрямо края на предходната година), към края на 2014 г. – до 31 111 млн. лв. (ръст от 15,06% спрямо края на предходната година), към края на 2015 г. – до 35 969,9 млн. лв. (ръст от 15,62% спрямо края на предходната година), към края на 2016 г. – до 40 834,6 (ръст от 13,52% спрямо края на предходната година), а в края на 2017 г. – до 47 734,4 млн. лв. (ръст от 16,90% спрямо края на предходната година).

Прирастът на М1 за целия анализиран период е 130,30% или 27 007,2 млн. лв., като при парите извън ПФИ достига 90,34%, а при овърнайт депозитите – 152,65%. Казано по друг начин, парите извън ПФИ нарастват с по-бавни темпове в сравнение с ръста на овърнайт депозитите. Това води до промени в структурата на бързоликвидните пари. Ако в началото на периода относителният дял на парите извън банките спрямо общата сума на М1 е бил 35,86%, в края на 2017 година той се понижава до 29,64%. От друга страна дялът на овърнайт депозитите се увеличава от 64,14% на 70,36%. Динамиката на паричния агрегат М1 в нашата страна за анализирания период е представена на фиг. 1.

Фиг. 1. Динамика на паричен агрегат М1 в България за периода 2007 – 2017 г.

Обемът на паричното предлагане, изразен чрез стойностите на паричния агрегат М2, също нараства във времето (вж. фиг. 2). Към края на 2007 година той възлиза на сумата от 42 041,5 млн. лв. Прирастът му е следният: 3 646,3 млн. лв. (8,67%) през 2008 година, респективно 1 945,5 млн. лв. (4,26%) през 2009 година спрямо края на съответните предходни години. През следващите четири периода измененията на неговите величини са – 3 035 млн. лв. (6,37%) през 2010 година, 6 134 млн. лв. (12,11%)

⁵ Вж. Наама, К. Инвестиции и фирмени иновации. Велико Търново, „Фабер“, 2008, стр. 27.

през 2011 година, 4 805 млн. лв. (8,46%) през 2012 година и 5 554 млн. лв. (9,02%) през 2013 година. През 2014 година следва значително забавяне на ръста от 773 млн. лв. (1,15%). През следващите три години темпът на прираст е приблизително еднакъв – 5 954 млн. лв. (8,76%) за 2015 година, 5 612 млн. лв. (7,60%) за 2016 година и 6 151 (7,74%) за 2017 година. Кумулативният прираст на паричния агрегат М2 за целия анализиран период е 103,74%, като квазипарите се увеличават с 77,91%. Техният дял в общата му сума намалява от 50,70% в края на 2007 година до 44,27% към края на 2017 година.

Фиг. 2. Динамика на паричен агрегат М2 в България за периода 2007 – 2017 г.

Следователно спестяванията в срочни и спестовни левови, както и във валутни депозити, намаляват в относителен аспект, съпоставени спрямо паричен агрегат М2. Налице е индикация за намаление на реалните доходи и съмнение в стабилността на банковата система. Може да се каже, че в това отношение е налице негативна тенденция. В структурно отношение дялът на квазипарите в паричен агрегат М2 в началото на анализирания период нараства до 63,71% през 2010 година. От 2011 година е налице трайна, устойчива тенденция към намаляване – приблизително с около 3% годишно. Разбира се, в абсолютно отношение квазипарите нарастват за разглеждания период с 1 660,5 млн. лв.

Паричният агрегат М3 следва паралелно развитието на М2 (вж. фиг. 3). Известно е, че широките пари се формират като към паричен агрегат М2 се добавят търгуемите инструменти. Техният дял в паричен агрегат М3 е твърде нисък.

Така например, най-висока стойност на показателя „дял на търгуемите инструменти“ в М3 се наблюдава през 2011 година – 0,21%, а най-ниска – през 2007 година – 0,05%. За целия анализиран период дялът на търгуемите инструменти е по-малък от четвърт процент. На тази основа може да се приеме, че в България паричните агрегати М2 и М3 съвпадат. Тенденциите, с които се характеризира паричен агрегат М2, както и изводите, които се отнасят за него, важат със същата сила и за широките пари.

От ключово значение за паричното предлагане е анализът на паричната база. Приема се, че тя е компонентът, чрез който централната банка може директно да въздейства върху паричното предлагане. У нас е известна още и с понятието „резервни пари“. Те се състоят от парите в обращение и банковите резерви (вж. таблица 2).

Фиг. 3. Динамика на паричен агрегат М3 в България за периода 2007 – 2017 г.

Таблица 2. Паричната база в България за периода 2007-2017 година (в хил. лв.)

Години	Резервни пари	Пари в обращение	Банкови резерви
2007	14 194 207	8 410 867	5 783 340
2008	14 185 790	9 179 414	5 006 376
2009	12 946 315	8 049 100	4 897 215
2010	14 114 399	8 302 428	5 811 971
2011	14 906 407	8 728 750	6 177 657
2012	17 392 966	9 549 921	7 843 045
2013	17 317 030	10 253 722	7 063 308
2014	19 234 101	11 586 943	7 647 158
2015	27 501 561	12 724 818	14 776 743
2016	28 597 387	14 152 921	14 444 466
2017	29 595 057	15 703 198	13 891 859

Източник: <http://www.bnb.bg>

За разглеждания период паричната база нараства с 108,50% (вж. фиг. 4). Парите в обращение и банковите резерви също нарастват, съответно с 86,70% и 140,20%. Темпът на изменение спрямо предходен период е 42,98% за 2015 г. Паричната база има голямо значение за изясняването на механизма на паричното предлагане, защото стои в основата на изчисляването на отделните парични мултипликатори. Така например, стойностите на общия паричен мултипликатор, получени като съотношение между паричния агрегат М3 и паричната база към края на всяка година от анализирания период, отбелязват тенденция към увеличение до средата на периода, след което отново се понижават.

Фиг. 4. Динамика на паричната база в България за периода 2007 – 2017 г.

В края на 2007 година общият паричен мултипликатор има стойност от 2,96. През следващата година той надхвърля равнището от 3, като тази тенденция се поддържа до 2015 г., когато величината му намалява на 2,69. Най-високата му стойност от 3,88 е отчетена през 2013 година. Нарастването му във времето означава, че с нарастването на паричната база обемът на паричното предлагане като цяло се увеличава с все по-бързи темпове. Докато в началото на периода един лев прираст на паричната база е предизвиквал 2,96 пъти по-голям прираст на паричната маса, то в средата на периода съвкупната парична маса (представена чрез агрегата М3) вече е нараствала 3,88 пъти по-бързо от ръста на паричната база. За последните два периода неговите величини са 2,78 през 2016 година и 2,90 за 2017 година.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да се каже, че за разглеждания период (2007- 2017 г.) обемът на паричното предлагане нараства. Това се установява от стойностите и тенденциите в развитието на отделните парични агрегати. Разбира се, темпът на прираст на отделните парични агрегати е различен и се обуславя от компонентите, които формират състава на паричните измерители. Нарастването на обема на паричното предлагане се определя от изменението на паричната база. Тя също нараства, което се обуславя от динамиката на парите в обращение и банковите резерви.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вџтев, Ж., В. Милинов, С. Радуканов. Теория на парите и кредита. Свищов, АИ „Ценов”, 2018.
2. Диманов, Д., Ив. Бянов и колектив. Макроикономика. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий”, 2018.
3. Наама, К. Инвестиции и фирмени иновации. Издателство „Фабер”, 2008.
4. <http://www.bnb.bg>